

Náboženství za vlády královny Alžběty I.

Náboženská situace v Anglii za vlády královny Alžběty I. zásadně ovlivnila vznik baptistů. Státní církví v Anglii byla anglikánská církev. Počátek církve v Anglii bývá datován spolu s příchodem křesťanství do Anglie, a tedy píše se kolem roku 200. Po staletí zde církev působila jako římskokatolická církev. Oficiálně anglikánská církev vznikla až v roce 1534, kdy Jindřich VIII. vyvolal schizma s římskokatolickou církví.

Po velkém schizmatu Jindřich VIII. zrušil poutní místa a omezil svátky světců, malé změny zaznamenala také liturgie. V roce 1539 byl uzákoněn *Act of Six Articles*, který zachovával katolické tradice. Jindřich VIII. se snažil udržet katolickou církev, a protestanti měli zakázaný vstup na královský dvůr. Až Jindřichův syn Edvard VI. se zasadil o to, aby se církev stala protestantskou. V roce 1549 vydal canterburský arcibiskup Thomas Cranmer *Knihu společných modliteb*, která byla protestantská. V roce 1552 byla schválena druhá upravená *Kniha společných modliteb*, a i ta prezentovala silně protestantskou podobu církevních obřadů. Katolická královna Marie I. nepřijala změny, které změnily charakter církve za Edvarda VI., a snažila se o rekatolizaci, ovšem po její smrti byla za vlády královny Alžběty I. církev v roce 1559 opět oddělena od římskokatolické církve a získala samostatnost.

Anglikánská církev zůstala velice blízká římskokatolické církvi, nicméně nepřijímala autoritu římského biskupa - papeže. Byla sice ovlivněna principy protestantské reformace, avšak měla stále blíže k římskokatolické církvi, než k církvi protestantské. Představovala spíše konzervativní větev z hlediska teologických postojů. Uznávala Písmo svaté, rozum a tradici, přičemž primát drželo Písmo svaté. Respektovala tři vyznání (nicejské, nicejsko-cařihradské a Quicumque), *Knihu společných modliteb* a 39 článků. Katolická tradice se projevovala v liturgii a nauka byla blízká protestantské reformaci.

Královna Alžběta I.

V čele anglikánské církve stál Supreme Governor, britský monarcha, ochránce církve Defensor Fidei. Hlavní slovo držel arcibiskup a biskupové z 24 nejstarších biskupských center. Nejvyšší představitelé měli zastoupení ve Sněmovně lordů. Církev byla složena ze dvou církevních provincií, které se nacházely v Yorku a Canterbury. Byla členěna na diecéze, v nichž sloužili tři kategorie ordinovaných služebníků – jáhen, kněz a biskup. Provincie v sobě skýtal 43 diecézí.

Supreme Governor představoval nejvyššího vládce a prezentoval titul pro panovníka, kterým tedy byla královna Alžběta.

Hlavní orgán duchovních anglikánské církve byl v době jejího nástupu na trůn připraven přijímat jakékoli mírné řešení náboženských záležitostí; byla tu silná puritánská strana hluboce nedůvěřivá vůči římskému katolicismu a upřímně toužící po další reformaci anglikánské církve; a nakonec zde bylo neznámé a nečitelné hnutí Brownistů nebo Barrowistů, ve kterém, aniž by očekávali na probuzení, se členové sami od sebe ujali velkého úkolu, nastavit církev Kristovu znovu podle řádu, který našli stanovený v Novém zákoně.

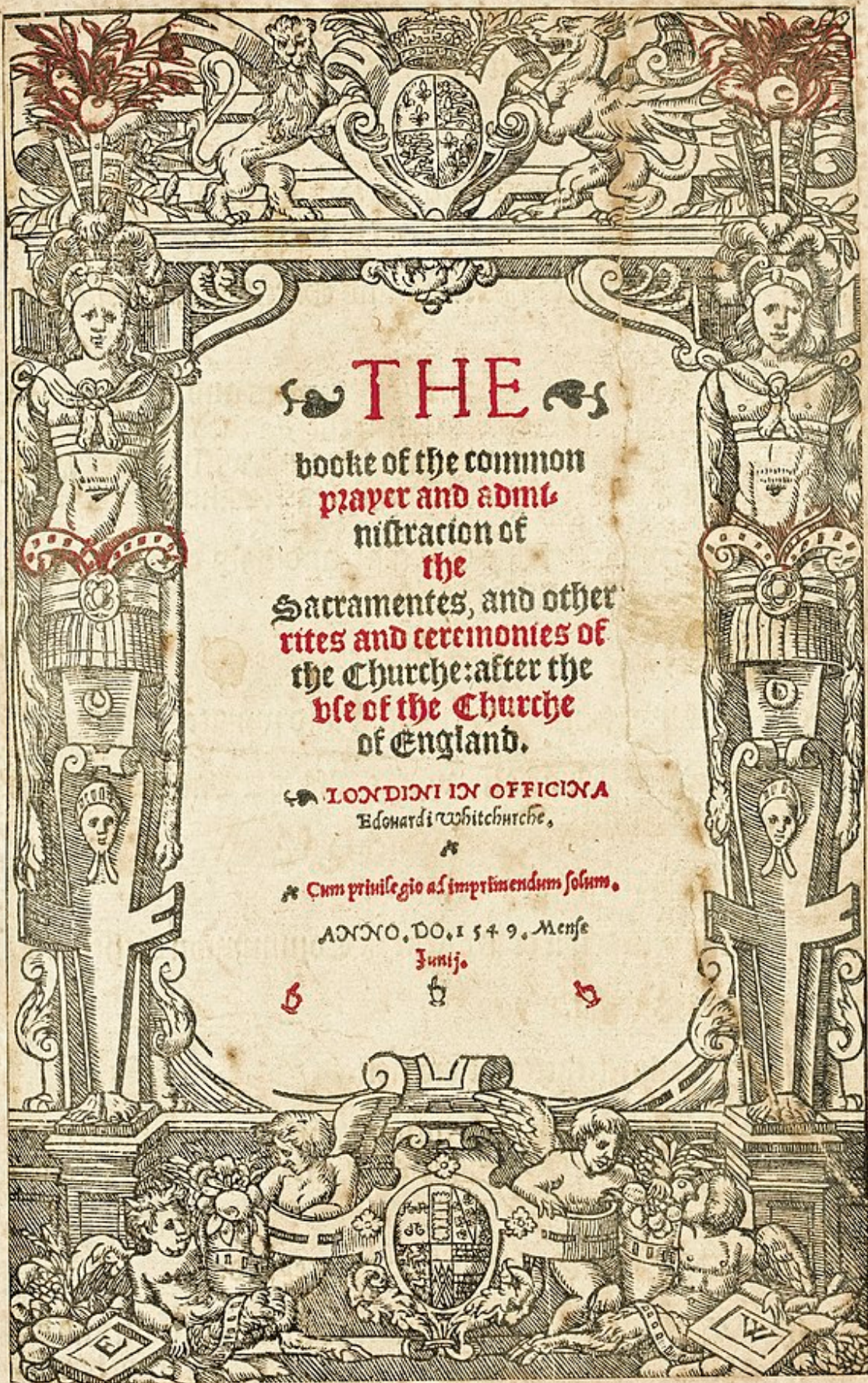
Když Alžběta usedla na trůn, záležitosti církve a státu byly ve velmi zmateném a neklidném stavu. S prosperitou a řádem pozdější doby její vlády, která je blíže k našemu náhledu, jsme pravděpodobně náchylní ztratit pohled na ošidnou situaci, které musela čelit při svém nástupu. Násilné změny v náboženství se projevy v předchozích třiceti letech – rozchod s Římem krále Jindřicha, vyhlášení protestantismu Somersetem za vlády Edwarda, obnovení katolické bohoslužby za vlády královny Marie – rozrušila mysl lidí. Byla zoufalá potřeba nějakého urovnání náboženství. Lidé byli plní bolesti a hněvu z vlezlého útlaku biskupů. Problém byl v tom, jak zajistit vypořádání, které by zcela neodtrhlo vazby spojené s minulostí, a které by zahrnovalo převážnou část Angličanů v své působnosti, a zároveň bylo schopné regulace v zájmu koruny a státu.

Alžběta spolu se správným smyslem pro svou vlastní důstojnost a moc měla státnický dar vnímat obecné nálady svých lidí. Instinktivně cítila, že biskupská forma církevní vlády na starých základech byla více v souladu s duchem Angličanů než forma reformovaných kontinentálních církví. Kromě toho jí to bylo více po chuti. Vždy byla méně protestantská než její parlament a méně reformátorem než přední členové její rady. Odvracela se od rodících se demokratických myšlenek skrytých v novém protestantismu a přilnula k starému řádu, který byl více v souladu s aristokratickými a feudálními systémy místní správy, ze kterých země ještě nevyrostla. V hlubokém a vážném náboženském přesvědčení, které jí zvláště chybělo. Emocionální zbožnost jí byla cizí. Nebylo to v její povaze porozumět intenzitě svědomitého náboženského pocitu, který zářil v srdcích některých jejích poddaných. To ji mátl a následně byla i ona pobouřena jeho projevem. A zde máme klíč k jejímu nedostatku soucitu s puritánským hnutím.

Přestože se Alžběta shodovala s katolickým uctíváním za královny Marie, při svém nástupu na trůn přestoupila, ostražitě, ale zřetelně, na reformovanou stranu plotu. To bylo jasně rozpoznatelné. Najednou se jasně ukázalo, že Alžběta byla v mnoha ohledech nakloněná učení svého otce. Proti všem byla rozhodná vůči jakýmkoli vnějším zásahům do své církve. V oznámení jejího vstupu mezi evropské panovníky byl papež záměrně ignorován. Nechtěla pro sebe použít titul „Nejvyšší hlava“ církve – označení urážlivé pro katolíky i protestanty – ale souhlasila s titulem „Nejvyšší guvernér“ (Supreme Governor), považovala to za něco víc než zdvořilostní titul. Mohla vnímat své biskupy jako své sluhy. Jediná z anglických panovníků před ní se odvážila suspendovat arcibiskupa z Canterbury.

Podle královského prohlášení, nařizujícím čtení lekcí, vyznání, litaní a modlitby Páně v angličtině v kostelech, mohli vidět ti, kdo měli staré náboženství, kterým směrem foukal vítr. Ale Elizabeth si nepřála zranit citění umírněných katolíků. Kázání a výklad evangelia bylo omezeno a obrazoborectví

fanatiků, kteří vzali věci do svých vlastních rukou, bylo potlačeno. Ve skutečnosti to byla politika královny, která usnadňovala přizpůsobení jejích katolických poddaných.

To je zřejmé z pohledu na změny, které byly učiněny v *Modlitební knize (Book of common prayer)*. Zásadní příklad je poskytnut větami v administraci svatého přijímání. Velká testovací otázka ve dnech Marie byla, zda je ve svátosti přijímání skutečně obsažena přítomnost Krista. Výsledky zatčených kvůli náboženství se vždy soustředily na tento bod. Drobné rozdíly víry byli zastíněny tímto velkým článkem víry. Vynořuje se to s únavným opakováním ve Foxově *Knize mučedníků (Book of Martyrs)* a zakrývá skutečnost, že mezi mučedníky byl bohatá a zdravá rozmanitost názorů. Jak tedy byla tato velká otázka řešena Alžbětou a jejími poradci v náboženském urovnání? První *Modlitební kniha* Edwarda VI., 1549, měla tuto formulaci:

„Tělo našeho Pána Ježíše Krista, které bylo dáno pro záchranu vašeho těla a duše věčným životem,“

zatímco *Druhá modlitební kniha* Edwarda VI. (1552) místo toho měla jednoduchou připomínací větu:

„Vezměte a jezte to, na památku, že Kristus umíral za vás a nasyťte se jím ve vašem srdci s vírou a díkčiněním.“

Na příkaz Alžběty byly tyto dvě věty spojeny v *revidované Druhé modlitební knize* Edwarda, která byla obnovena. A tak v srdci nejposvátnější služby v *Knize modliteb* pro přijímání, kterou má věřící, je služba přijímání prezentována kouskem bystrého, ale neohrabaného záplatování, typického i pro mnoho jiného v této velké kompilaci.

Prameny

- Professor E. Arber: *Pilgrim Fathers*, 1897, str. 51.
- *The Orders of the Privy Council*, 29. květen, 1559, a 18. duben 1559, o případech v Hailshamu, Sussexu ; Bow Church, Londýn, a The Parish Church, Dover.
- Walter H. Burgess: *JOHN SMITH THE SE-BAPTIST THOMAS, HELWYS AND THE FIRST BAPTIST CHURCH IN ENGLAND with fresh light upon the Pilgrim Fathers' Church*, tisk Londýn, JAMES CLARKE & CO., 13 & 14 Fleet Street, r. 1911

[Štěpán Křivánek](#)

Článek je součástí [Baptistické encyklopedie](#) a je průběžně doplňován a aktualizován.

Poslední aktualizace 12. 9. 2020